

signari, et non sunt multiplicandi actus sine causa sufficienti ac necessitate. Antecedens de actibus qui ad intellectum spectant ita suadet. Quia omnis actus intellectus consistit in apprehensione vel iudicio, sub iudicio includendo non solo speculativum, sed etiam practicum, quod interdum imperium appellatur (nam revera imperium, ut a iudicio distinctum, non est actus distinctus a iudicio practice practico, nisi per modum locutionis, ut aliis locis ostendi.) Verumtamen ut ab illa quæstione abstrahamus, si talis actus datur, sub iudicio nunc illum comprehendimus. Actus autem supernaturalis non potest in sola apprehensione consistere, quia in hac vita, secundum legem ordinariam, omnis cognitio intellectualis, quantum ad apprehensionem, fit per species acquiras, et ita in substantia est actus naturalis, et solum quoad modum potest interdum perfectius, vel velocius, aut distinctius fieri, quam fortasse naturalibus viribus posset. Unde non est verisimile illos actus qui ab Isaia numerantur, vel aliquem ex illis, in sola apprehensione consistere; quia sola apprehensio est actus valde imperfectus; Propheta autem illos spiritus tanquam eximia Spiritus Sancti opera enumerat. Oportet ergo ut quilibet illorum actuum sit aliquod intellectuale iudicium. Unde etiam oportet esse certum et firmum, quia iudicium tantum opinativum et valde imperfectum est, et non potest esse ex propria et specialissima motione Spiritus Sancti, cum illi possit subesse falsum, et præterea non potest, cum proprietate, intellectus, sapientia aut scientia vocari. Deinde tale iudicium certum non potest esse evidens in nobis viatoribus, alioqui esset propria scientia, et consequenter esset per se infusa, quia supponitur esse supernaturalis actus, et de rebus captum humanum superantibus; talis autem scientia non infunditur omnibus iustis: imo nulli datur ex lege ordinaria, sed alicui forte ex privilegio; ergo tale iudicium non potest esse nisi certum et obscurum; ergo non potest esse nisi vel actus fidei, vel actus manans a fide, ut est assensus certus theologicus, vel assensus prudentiæ infusæ.

8. *Ad quas virtutes dona intellectus pertineant in hac sententia.* — Scoti mens et opinio de sapientia. — *Intellectus et scientia ex Scoto quid sit.* — *Quid item consilium.* — Ex hoc ergo discursu videtur concludi actus illos intellectus, sapientiæ, scientiæ et consilii non esse distinctos ab actibus virtutum infusarum. Quomodo autem ad illos pertineant, non eo-

dem modo a dictis auctoribus explicatur. Scotus enim putat sapientiã, de qua Isaia est locutus, non esse actum intellectus, sed voluntatis, nempe actum charitatis, qui sapientia vocatur, quatenus dat scientiæ et fidei saporem, a quo scientia sapientia nominatur, tanquam sapida scientia. Confirmat, quia ubicumque Scriptura loquitur de sapientia, ut de dono proprio justorum, per sapientiã intelligit charitatem. Citat Scotus verba Sapientis, Proverb. 14: *Beatus vir qui in sapientia morabitur.* Addi possunt illa Sapient. 1: *Neminem diligit Deus, nisi eum qui cum sapientia inhabitat.* Quæ duæ sententiæ videntur æquivalere illis duabus Joan., 1 canon., c. 4: *Qui non diligit, non novit Deum, quoniam Deus charitas est; et: Qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo.* Unde Laclantius, lib. 4 de Sapientia, cap. 3 et 4, ait, sine virtute, id est, charitate, nullam esse veram sapientiã. Et Bernardus, in dicto sermone de Septem donis, sapientiã opponit malitiæ, unde videtur, per illam, charitatem intelligere. Expressius vero Augustinus, in Epistol. 120 de Grat. novi testam., cap. 20, ait: *Sapientia est charitas Dei, nec diffunditur in cordibus nostris nisi per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Addit autem Scotus per intellectum et scientiam, fidem significari, vocarique intellectum, quatenus est simplex assensus articulorum fidei, scientiam vero, quatenus explicite ad omnes fidei veritates extenditur. Et hinc ulterius sub sapientia comprehendit spem, quia *sapit* (inquit) *michi Deus in se, et ut michi bonum,* et priori modo sapientia est charitas, posteriori spes. Coactus autem fuit Scotus has duas virtutes theologales sub sapientia comprehendere, quia sub illis verbis Isaia non nisi septem virtutes, tres theologales et quatuor cardinales contineri censet. Et cum unam fidem duobus nominibus intellectus et scientiæ significari dixisset, unam sapientiã charitatem et spem intelligere compulsus est. Nam consilium dicit esse prudentiam, et alias tres voces tribus moralibus virtutibus appetitivis accommodat, ut postea videbimus. Et hanc sententiã in omnibus sequitur ibi Gabriel, notab. 4, et Palacios supra. Major vero sapientiã, scientiam et intellectum ponit in intellectu speculativo, et dicit non differre a virtutibus intellectualibus, earum tamen rationes non amplius explicat.

9. *Vera sententiã affirmans.* — *Ejus fundamentum.* — Nihilominus communior sententiã Theologorum hæc dona a virtutibus dis-

tinguit, ut videre licet in D. Thom. 1. 2, q. 68 generatim, et 2. 2, speciatim in variis locis infra referendis. Eumque illis locis ejus discipuli sequuntur. Idem habet D. Thom. in 3, distinct. 34; et ibi Capreol., quæst. unic.; Hispal., quæst. 1, art. 3; et ibidem Bonavent., art. 1, q. 2, a. 2, licet obscure et cunctanter, sicut et Durand., quæst. 1 et 2. Richardus vero, quæst. 1, illam sequitur, et dicit esse communem; et late ibi Albert., et distinct. 35, specialiter de donis intellectus; tenent etiam Henric., Quodlibet. 4, quæst. 23; Anton., 4 part. tit. 10, cap. 1 et 2; Abulens., Matth. 5, quæst. 31; et ex modernis Azor., tom. 1, lib. 3, cap. 30, quæst. 5; Valent., 2. part., disput. 5; Aragon. et Banez, 2. 2, quæst. 8. Fundamentum autem præcipuum hujus sententiæ est, quia Scriptura loquitur de his donis tanquam de septem actibus propriis Spiritus Sancti, et ideo vocat illos spiritus, ut D. Thomas ponderat, vel certe ipsum Spiritum Sanctum specialiter ab illis denominat; ergo significat esse distinctos ab actibus virtutum: ergo magis consentaneum est Scripturæ, ac proinde probabilius, hos esse actus distinctos. Modus autem distinguendi hos actus ab actibus virtutum, varius est apud citatos Theologos, quos magna ex parte refert divus Thomas, dicta quæst. 68, articul. 1, eosque refellit; ac tandem concludit hos actus differre ab actibus virtutum, quia sunt peculiari et specialiori modo ex motione Spiritus Sancti. Quis autem sit iste modus, ibi non explicat, nec satis potest in generali declarari, nisi ad singula dona descendendo, quod capitibus sequentibus fiet. Nunc specialiter de actibus intellectus speculativi ostendendum est non posse convenienter virtutibus attribui, et imprimis supponimus, ut per se notum, hos actus non pertinere ad virtutes morales, ex quibus tres pertinent ad affectum, quarta ad practicum intellectum; solum ergo de theologalibus videndum est.

10. *Inductione probatur vera sententiã.* — *Sapientia non est formaliter charitas.* — Et primo de charitate omnes pro comperto habent, intellectum ac scientiam ad illam non spectare; probemus ergo etiam sapientiã non esse formaliter ac proprie ipsam charitatem. Quia sapientiã, proprie sumpta, perfectio est intellectus et rationis, ut inter philosophos manifestum est, et in usu Ecclesiæ etiam est certum. Unde est illud Augustini, serm. 3 de Tempor.: *Anima vivit, ratio sapit, nam sapientiã ad rationem pertinet, et ratio sola ipsam sapientiã suscipit.* Et quamvis in usu

Scripturæ vox illa multiplicem significatiõnem habere videatur, et interdum videatur attribui voluntati, ut Job. 28: *Ecce timor Domini ipsa est sapientiã,* vel, ut ex græco alii legunt: *Pietas ipsa est sapientiã,* nihilominus proprie, et in rigore, sumitur pro aliquo dono intellectus, ut 3 Reg., 3, Salomon a Deo postulavit *cor docile, ut judicare posset populum,* et discernere inter bonum et malum, et tamen dixit illi Deus: *Quia postulasti tibi sapientiã,* etc.; et Baruch 3: *Viam sapientiã nescierunt, neque commemorati sunt semitas ejus;* et infra: *Quia non habuerunt sapientiã, interierunt propter suam insipientiã,* ubi sapientiã insipientiæ opponitur; hæc autem est error intellectus; sapientiã ergo est vera Dei cognitio, vel *via disciplinæ,* ut ibidem dicitur.

11. *Probatur amplius ex aliis locis.* — Denique est optimus locus Sapient. 7: *Optavi, et datus est mihi sensus; invocavi, et venit in me spiritus sapientiã,* ubi quod in priori parte *sensum* vocaverat, in posteriori *spiritum sapientiã* appellat; sensus autem pro intelligentiã ponitur: ergo et sapientiã. Præterea sive dicamus auctorem illius libri esse Salomonem, ut multi probabilissime putant, sive compositum esse ex sententiis Salomonis, ut alii etiam credunt, certum est in his verbis alludere ad orationem ab ipso factam 3 Regum, 3, ubi sapientiã intellectualem postulavit, ut vidimus, idque evidentiùs colligitur ex toto cap. 9 ejusdem libri. Unde cum paulo post, in 7, de eadem Sapientia diceret: *Et præposui illam regnis,* et cætera, quæ in ejus æstimationem exaggerat, concludit: *Et proposui pro luce habere illam, quoniam inextinguibile est lumen illius.* Lux autem et lumen ad intellectum pertinent, ut per se notum est. Et additur postea: *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, et innumerabilis honestas per manus illius, et lætatus sum in omnibus, quia antecedebat me ista sapientiã,* etc. Per quæ verba declarantur alia loca in quibus perfectiones affectus tribuuntur sapientiæ, vel sapientiæ nomine appellantur, locutione causali, non formali, quia divina sapientiã, tanquam lux antecedens, et charitatem inducit, et honorum omnium mater est. Nam ut infra ibidem dicitur: *Qui thesauro sapientiã bene usi sunt, participes facti sunt amicitia Dei, propter disciplinæ dona commendati.* Ubi et sapientiã ab amicitia Dei distinguitur, et hæc per illam acquiri dicitur, et cætera etiam dona sanctitatis quasi fructus disciplinæ sapientiæ esse dicuntur. Et de

hæc sapientia Dei et justorum, vel Ecclesiæ, sæpe loquitur Paulus, eam ad intellectum et cognitionem referens, ut videri potest 1 Corinth., 1 et 2, et sæpe alias. Denique a contrario id confirmari potest, quia stultitia et error imperfectiones sunt intellectus; ait autem Gregorius, lib. 2 Moral., cap. 26, alias 36, sapientiam dari ut stultitiam depellat: ergo.

12. *Explicantur Scripturæ loca in contrarium adducta.* — Neque obstant alia testimonia in contrarium: nam intelliguntur causaliter, quatenus charitas causat sapientiam, vel ab illa causatur. Maxime vero ita loquitur Augustinus, ita enim dicit charitatem esse sapientiam, sicut scriptum est in libro Job 28: *Pietas ipsa est sapientia. Porro (ait Augustinus) pietas cultus Dei est, nec colitur nisi amando: summa ergo sapientia est in illo præcepto: Diliges Dominum Deum tuum. Ac per hoc sapientia est charitas Dei. Per hoc, ait, id est, quia vera sapientia ad charitatem inducit et charitas sapientiam fovet. Probant etiam dicta testimonia mentis intelligentiam non habere statum, nec mereri nomen sapientiæ, nisi cum vero Dei cultu et amore juncta sit. Vel etiam suadent esse aliquem spiritum sapientiæ, qui non nisi diligentibus Deum tribuitur: non vero quod ipsa sapientia sit formalis amor. Unde nihil refert quod sapientia a sapere denominetur, quem saporem efficit delectatio charitatis vel spei, quia aliud est unde nomen imponitur ad significandum, aliud quod significat, ut est vulgare. Sic enim licet nomen sapientiæ fortasse ab illo sapore spirituali sumptum sit, fortasse tanquam ab effectu perfectæ sapientiæ, nihilominus res significata per illud nomen, perfectio est intellectus, quæ vel spem et charitatem gignit, vel ab illis gignitur, non tamen est formaliter spes aut charitas. Nec in Patribus invenietur unquam nomen sapientiæ, secundum propriam rationem ejus, his virtutibus attributum.*

13. *Probabiliter sapientiam ad fidem revocare posset Scolus.* — Quocirca, sicut Scotus intellectum et scientiam vocat fidem, ut nulum sit in intellectu supernaturale donum præter fidem, ita posset et fortasse verisimilius dicere eandem fidem sapientiam vocari: nam sicut ipse vocat fidem, intellectum et scientiam, secundum diversas rationes vel conceptus inadæquatos illas voces uni fidei accommodando, ita posset eandem fidem sapientiam vocare, rationes illas aliter interpretando. Nam eadem cognitio nomen fidei

sortitur quasi ex objecto formali, quatenus est assensus in auctoritate Dei dicentis fundatus; alias ergo tres denominationes potest sumere ex materia, vel ex modo operandi, vel ex effectibus. Dicitur enim intellectus, quatenus est simplex intelligentia divinatorum, illis præbendo assensum sine discursu, quasi primis principiis sub divino lumine. Vocabitur autem sapientia, quatenus Deus ipsum ejusque attributa contemplatur cum aliquo discursu formali vel virtuali, per rationes proprias et supremas veritates divinas cognoscendo, verbi gratia, Deum, quia est purissimus actus, esse immutabilem, et infinitum, ac omnipotentem, ac summe perfectum. Et hinc etiam illum considerat ut summe amabilem, colendum, etc. Scientia vero dicitur quatenus veritates etiam creatas et revelatas amplectitur, et ex illis ad Deum ascendit, et ex illis judicat esse etiam colendum, etc., vel e converso, quatenus in ipsis mysteriis ad humanitatem Christi, vel alia mysteria creata pertinentibus versatur, et in eis unam veritatem ex alia intelligit, ut Christum habere voluntatem humanam, quia est homo, vel quid simile. Sic enim non est novum eandem rem diversis nominibus propter diversas considerationes appellare, ut intellectus vocatur ratio superior, et inferior, et memoria, etc.

14. *Vera sententia hæc tria dona a fide distinguit.* — *Probatur primo.* — Sed nihilominus multo verisimilius videtur nullam ex donis cum fide confundi, seu esse eundem actum cum illa. Primo quidem, quia illa dona Christo primitus attributa sunt, qui non habuit fidem: illa etiam in Angelis sanctis inveniri tradit Ambrosius, lib. 1 de Spiritu Sancto, capit. 20. Unde etiam communiter docent Theologi hæc dona in beatis manere, cum Magistr., in 3, distinct. 34. Video responderi posse in Christo spiritum sapientiæ, scientiæ et intellectus non fuisse actus distinctos ab actibus scientiæ beatæ, vel potius infusæ, quatenus per illa lumina judicat de rebus divinis, tanquam de principiis, et tanquam de conclusionibus, vel per altiores, vel per inferiores causas, aut media; in nobis autem hæc inveniri inferiori modo et ratione, ac subinde per fidem. Quia non oportet ut illi actus numerati ab Isaia, inveniantur in nobis et in Christo, secundum eandem rationem, id est, ejusdem speciei essentialis, sed satis est quod sint secundum aliquam participationem, ratione cujus eadem nomina sortiantur. Quia patres supra citati, de his perfectionibus loquentes,

dicunt fuisse in Christo secundum plenitudinem, in nobis vero secundum quamdam inferiorem participationem. Et juxta hunc modum consequenter dicitur, hæc dona, secundum rationes generales sapientiæ, etc., futura esse in beatis, commutata vero in alia perfectioris et altioris rationis illi statui magis proportionata. Quæ quidem responsio non potest evidenter impugnari; re tamen vera Theologi non sunt in illo sensu locuti, quando dixerunt actus illos donorum manere in patria, nec Patres illa tribuunt Christo ratione scientiæ beatæ aut infusæ, sed tanquam diversas perfectiones eas numerant, ut dixi etiam in dicto loco tertiæ partis, et ideo cum possint aliter illa dona intelligi, ut mox videbimus, et id ad majorem gratiæ perfectionem et amplitudinem pertineat, non est cur hos actus cum actu fidei confundamus.

15. *Probatur secundo.* — Accedit quod hæc dona censentur esse propria justorum; ergo non manent in peccatoribus, etiamsi in eis maneat fides; sunt ergo actus distincti. Item in Scriptura semper innuitur distinctio istorum actuum, tam inter se quam a fide. Nam Salomon jam fidem habebat cum invocavit, et datus est illi spiritus sapientiæ. Et simili modo David orabat: *Da mihi intellectum*, Ps. 128; et de justo dicitur Ecclesiastic. 15: *Cibabit illum pane vite et intellectus, et aqua sapientiæ salutaris potabit illum*; et infra: *Implebit illum spiritu sapientiæ et intellectus*. Et cap. 39 de justo dicitur: *Si enim Dominus magnus voluerit, spiritu intelligentiæ replebit illum*. Et Eccles. 24, de primis parentibus: *Creavit illis scientiam spiritus*. Quæ omnia, et similia multa quæ de his donis seu perfectionibus in Scripturis leguntur, non est verisimile propter solam fidem vel ejus augmentum fuisse dicta. Præterquam quod illa ratio distinguendi in actu fidei illas denominationes est voluntaria, et non satis constans. Quia fides non solum ita denominatur in ordine ad rationem credendi, sed etiam in ordine ad rem creditam. Et in ordine ad illam distingui solet fides ab intelligentia non solum nomine, sed etiam perfectione. Unde illud Isai. 7, juxta Septuaginta: *Si non credideritis, non intelligetis*; et in pura fide non est cognitio per causas altiores vel inferiores, sed simplex assensus per Dei auctoritatem. Oportet ergo has perfectiones intellectus, sapientiæ et scientiæ, aliquos actus esse a fide distinctos, ac subinde ex hac parte dari actus aliquos intellectus supernaturales, distinctos a fide, qui sine auxilio gratiæ haberi non pos-

sunt. Quales autem sint, et quomodo a fide et inter se distinguantur, in sequentibus capitibus exponetur.

CAPUT XVIII.

QUIS SIT ACTUS SAPIENTIÆ SPECIALITER SPIRITUI SANCTO ATTRIBUTUS?

1. *Non procedit quæstio de sapientia extraordinario modo collata.* — *Nec de prophetia.* — Suppono non esse sermonem de extraordinario modo scientiæ et sapientiæ per se infusæ, quam Deus potest conferre de veritatibus ipsis divinis et supernaturalibus, vel etiam de naturalibus et futuris, etc., prout illas contulit plene animæ Christi, et ex parte dedit Salomoni, et forte aliis ex privilegio. Hæc enim scientia non spectat ad ordinem gratiæ gratum facientis, de qua nunc tractamus. Et eadem ratione hic non agitur de actu prophetiæ, quia spectat ad gratias gratis datas, et de distinctione illius a fide alibi dicendum est. Agimus de his actibus prout communi lege censentur dari fidelibus vitam gratiæ habentibus. Inter quos Isaia primo loco posuit sapientiam, et ideo ab illa initium sumemus.

2. *Sapientiæ explicatio ex D. Thoma.* — *Non sufficit.* — Primo igitur de actu sapientiæ varie loquitur D. Thomas; nam 1. 2, quæst. 68, artic. 4, absolute dixit donum sapientiæ dari ut perficiat intellectum speculativum in judicando ex motione peculiari Spiritus Sancti. Juxta quam sententiam, actus sapientiæ nihil aliud est quam judicium intellectus speculativi ex divino instinctu immisum. Hæc autem declaratio procul dubio non sufficit, primo, quia totum id convenit actui fidei: nam est actus intellectus speculativi quoad judicium de rebus propositis ut revelatis a Deo, et elicitus ex peculiari Spiritus Sancti motione et instinctu, ut late in præcedenti libro ostensum est. Secundo, multo magis id convenit actui intellectuali prophetiæ, nam est judicium de veritate speculativa ex singulari motione divina, ut constat. Tertio, actus etiam scientiæ infusæ in Christo, est judicium speculativum ex motione Spiritus Sancti, non enim potest aliter fieri, cum sit supernaturalis, et tamen distinguitur a dono sapientiæ, etiam in ipso Christo. Quarto, juxta illam doctrinam, omne judicium speculativum ab Spiritu Sancto immisum intellectui, erit donum sapientiæ seu actus ejus: consequens nulla ratione videtur admittendum, alias judicium de rebus creatis et inferioris ordinis, seu non pertinentibus